

Úvodník:

1/3

Sedíme v horkém odpoledni končícího jara v prázdném vsetínském Prostředním šenku za poctivými stoly z dubového masivu a na židli a lavici z téhož dřeva. Možná je to čtvrtkem, možná něčím úplně jiným, ale za celé tři hodiny přibude pouze jeden host.

Sedíme tu sami, vydavatel a šéfredaktor, a přemýšlíme, kam až jsme došli, když stojíme na prahu desátého ročníku časopisu, a kam dojdeme a proč vlastně ještě jdeme... Prázdný šenk a ticho v něm, jako by dokreslovaly bod, ve kterém se nacházíme. Texty začínaly jako projekt několika přátel. S ohlédnutím nazpět je patrné, že Texty byly a jsou, přes veškerou svou otevřenost, přece jenom časopisem skupinovým. Snad archaismem z dob avantgardy. Jen za tu dobu hroty otupěly a zakladatelé a příznivci přestali býti studenty a rozprchli se nejenom po vlastech moravských a českých. Snahy o zorganizování společného setkání připomínají scény z mého oblíbeného Buňuelova filmu Nenápadný půvab buržoazie. Míjíme se v čase a prostoru, ale stále doufáme v setkání.

Texty představují 1/3 mého dosavadního života, zda budou zaplňovat i roky následující v tuto chvíli netuším. Doufám, že ano. Mezi děláním literárního časopisu a děláním časopisu přátel je však podstatný rozdíl. Možná ne pro čtenáře, pro mne však ano.

–pak–

ALEXANDR JUDACHIN

Peredělkino

Maličký potůček běží
listí šumí nevinně
spisovatelský svaz leží
po smrti už nedílně.

Zdravím je jak příbuzný
prozaika, poetu
ale oči neslí
mám je suché po létu.

Na tom obyčejném svahu
kde je už všechno rovno
položíme oběť k vrahu
prach k prachu, k slovu – slovo.

z ruštiny přeložil Jakub Grombíř

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla: 1/3___2

poezie

Arana Adlerová: Tak___9

próza

Tracy A. Burnsová: Zrak___10_14

Vasil Roman: Zmoudření nevrlého prokto-
loga___26_28

překlad

Alexandr Judachin: Peredělkino___2

Halyňa Pahufak: Vstoupit do
zahrady___15,18_20

comics

Michal Jareš: ___16_17

rozhovor

Jakub Chrobák: Rozhovor Jakuba

Chrobáka s Janem Balabánem v hospodě
R99___4_9

recenze

Jakub Grombř: Sytý hladovému... aneb
Sibiř západníma očima___29_31

z archivu

Eva Fuková: Vzpomínky ze zavřených
dveří ___21_25

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 37, ročník X.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor
Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E
13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ROZHOVOR JAKUBA CHROBÁKA S JANEM BALABÁNEM V HOSPODĚ R99

Nad těmito mladistvými básněmi (pozn. red.: jde o sešit milostných veršů patnáctiletého mladíka) mě znovu napadlo ptát se, co to vlastně je poezie. Chápat svět a chápat se světa, zmocňovat se jej a přivlastňovat si jej, pojmenovávat a pojmenovávat se. Nejsou právě tyto schopnosti, mezi kterými poezie je, jenom jsme na to nějak zapomněli?

To, o čem mluvíš, jsou dvě funkce, které primárně náleží slovu; nejen poezii, slovu. Myslím, že jazyk je specificky lidským statkem. Člověku byla otevřena brána do světa slov. Ostatní tvorové cítí, rozhodují se, radují se, ale slovo se svým na přítomnosti nezávislým významem zůstává výhradně lidským statkem, a to právě v těchto dvou funkcích: rozumět světu a obydlovat svět. Obydlovat i sám sebe. I člověk je kus světa, tvor, ego a při svém vývoji je obydlován systémem vědomí, sdílenou kulturou myšlení a komunikace, jejímž stavebním kamenem je slovo. I v dospělosti zjišťujeme, že ostrov naší osoby je z velké většiny neprobádaný. Tak jako vosy nebo mouchy prý nevědí, jak vypadají, tam kde se nevidí, třeba zezadu, tak ani člověk neví o sobě všechno to, co mu na mysl nepřišlo, co nebylo v jeho mysli stvořeno slovem.

Ale zpět k poezii, kde jsme začali.

I nad tímto sešitkem tápavých, citových, nicméně v konvenčním jazyce těžce uvízlých, veršů si lze vzpomenout na most mezi nevyslovitelnou skutečností a naším vědomím a tím je pro mě poezie. Je to jedna z cest jak osvobodit slovo z jeho všedního zapouzdření. Otvírat je jako živou ránu. A nejde primárně o slovo a verš, ale o možnost jeho prostřednictvím intenzivně referovat k tomu, co je mimo jazyk, co je jinak úplně nepřístupné.

Ano, ale odkud se to bere?

To, o čem tu mluvíme, je původní. Ten vztah nevyslovitelného a slova, energie, kterou takto slovo získává, je původní. Tato původní nesnesitelná, prostým vědomím nedotknutelná energie tu zřejmě byla na počátku. Vzpomeňme třeba na biblický obraz Hospodinova hlasu vycházejícího z hořícího keře, před nímž si musel Mojžíš zakrýt oči a padnout na zem. Trochu řidší, ale stále ještě hodně horká substance se traduje v různých kou-

zelných formulích, kletbách a zpěvu, třeba Apollónově. Tato původní síla, která ze slova občas vytryskne, musela být zapomenuta a převrstvena všedností, všedním užíváním chladného jazyka. Je to jako když se vytváří krusta na lávě, strup na ráně, je to jakési znecitlivující medium vzniklé vychladnutím a sražením původního horkého nebo živého materiálu. Neříkám, že je to špatné. Nelze pořád zírat do slunce nebo sedět holým zadkem na rozpálených kamnech, ale každopádně je to proces slábnutí a vychládání.

Poezie je pro mě opačný proces rozrušování této krusty, iluminace „známé“ skutečnosti, soustředné nacházení stop původních bytostných dějů ve studených strukturách, rozrušení a vyvádění z míry a z nehybnosti. Poezie je taková zvláštní archeologie, kdy archeolog se zatajeným dechem vykopává ze země sám sebe. Vlastně jediná věc, kterou má smysl dělat a zdaleka to nemusí znamenat jen psaní veršů nebo vůbec psaní.

To mi připomíná jinou diskuzi a jinou otázku. Není to tak dávno, co jsme kdesi seděli a mluvili o tom, jestli je literatura jako činnost placená a jestli dobře. A teoreticky pak padaly i řeči o čemsi jako stávce spisovatelů. Je to vůbec slušné, takto o věci přemýšlet?

Umělecká stávka může mít snad smysl společenského gesta, ale zastavit proces tázání se, psaní, vztahování se ke světu, to je trochu jako zastavit gravitaci, ona ale bude existovat i bez uraženého stávkujícího

Tvořit pro mě neznamena vymýšlet nebo projektovat, ale spíš brát účast na procesu, který běží beze mě. Já mohu být šťastný, že jsem chvíli v něm, s ním, jako ten konkurent, v původním významu, spoluběžec.

Říkáš brát účast na procesu, já často a rád říkám brát se o svět...

Poezie je postoj ke světu, to máš pravdu. Není to žádná specifická činnost ve smyslu „ten dělá to a ten zas tohle a všichni dohromady udělají ...“ mám to říct nahlas? Představa, že soudruh básník na své stavbě buduje stejně jako konstruktér. Ale to je samo o sobě špatně. Takový soudruh-básník je zkrášlovací služba, v té chvíli se poezie zařadí mezi kulturní činnosti, kdy vedle továrny stojí kulturní dům a ten má také svou pravidelnou produkci. Je to přímá cesta, jak vykázat poezii ze života. Ve skutečnosti není pro poezii a umění nic dusivějšího než kulturní instituce. Je to paradox, podobný jako třeba zoologická zahrada. Bez ní bychom slona neviděli, takto ho vidíme uvězněného.

No, ale právě proto, aby se to nestalo, je nutné ji vydělovat od oné kulturní produkce a možná jedním z rozlišovacích znaků, jak říká podle mě dost přesvědčivě Chvatík, je to, že poezie zachovává člověka celého, s jeho city, myšlenkami atd. atd.

Zase jsme u stejného rozlišení: poezie jako profesní činnost, nebo jako fenomén, který vše proniká. Já si myslím, že moderní situace odcizila člověka jeho vlastnímu životu, a podobné je to z uměním; tvorba se začala stávat exkluzivní specializovanou činností určenou pro specifické publikum a specifický trh. Já nevím, čím je to chyba, že je moderní umění včetně poezie většině lidí nesrozumitelné, ale je to fakt. Možná je to reakce na ten pseudolidový blbismus v předchozí letech u nás, možná že je to všeobecnou ztrátou víry, že se z těch hlubin dá ještě něco smysluplného vynést. A tak se psaní poezie stává takovou trochu obšurní profesí, jako třeba ruční vyřezávání rakví.

No, ono to taky může mít viníka. Ve škole totiž velmi často získávají žáci představu, že poezie představuje svět, který jim nepatří, nejen že do něj nemohou, ale dokonce že tam nejsou zvaní, dost často to pozoruju na svých kuchařích, číšnících...

Asi máš pravdu, kuchaři, číšníci, a další obyčejní lidé ve skutečnosti nejsou k poezii zvaní. Oni pak o to vlastně ani nemohou stát, protože neví o co. Myslím si, že velká část univerzitních lidí, mimochodem učitelů budoucích učitelů, a lidé z tak zvaných kulturních kruhů se vidí v jisté exkluzivitě a jejich klesající společenská prestiž pro ně není motivem k přehodnocení své práce, ale naopak k zvilému a zapšklému trvání na své jedinečnosti, kterou prý to stádo kolem neumí docenit. To je jako s církvemi, které svou neschopnost oslovit lidi svádějí na bezbožný svět. V podstatě se jedná o rozpad společenské solidarity.

Naopak tam, kde byla solidarita probuzena, třeba v 60. a 70. letech v undergroundu, intelektuální kultura – Bondy, Jirous, Zajíček, Havel – rezonovala s myšlením dělníků. Většina undergroundáků byli lidé z dělnických profesí, když jezdili na setkání „druhé kultury“ rozhodně neměli pocit, že se jich to netýká, a přitom to byla těžká modera, například Pašije od Plastiků, nebo skladby od DG 307, na to nikdo neměl přípravu z čítanky ani z televize. Socialistický stát útočil na underground, že je protolidový a Ivan Jirous už tehdy tvrdil, že převahu v undergroundu tvoří dělníci. Jistě že to nebylo všechno jenom dobré, ale je to příklad naprosto demokratické účasti na tom, čemu se říká kultura.

To mi připomíná trochu odlišnou uměleckou oblast, ale troufám si tvrdit se stejným dosahem. Jde o malíře od nás z Valašska. Takový stejně silně rezonující mi připadá Jan Kobzáň, na jedné straně jeho legendy a až mytické zbojnické kresby, na druhé straně logo firmy Bata.

To, čemu tu pracovně říkáme poezie, je kapacita vlastní každému. Společné téma vede poměrně rychle ke společné komunikaci. Ovšem nutně tu existuje nebezpečí častých interferencí, protože komunikace je proces nedokonalý. Takové chvíle společné shody jsou spíš krátké okamžiky osvětlení než setrvalý stav.

Jsou díla srozumitelná všem lidem. Třeba Janáčkovy Lašské tance uvedou v nadšení každého, kdo si nesedí na uších, podobně třeba Maryčka Magdonova Petra Bezruče. Pak jsou díla nutně složitá a obtížná, nějakým způsobem temná, a ta mají ve společnosti alchymickou roli. Na příklad náročné výboje téhož Janáčka, které docení pár muzikantů. Někde ve tkáni světa jsou schovaná díla, jako jsou prózy Richarda Weinera nebo Virginie Woolfové; ta mají jakousi tajemnou, katalyzační funkci v tom, že té malé množině lidí, kteří jsou jim schopni rozumět, otevírají oči, aby postupně, v několika generacích, vytvořila most k pochopení světa, které do té doby nebylo možné. Například odstranění klasické perspektivy, lineárního času a jednoty děje, by se kdysi jevily jako naprosto nesrozumitelný blábol. Dnes je to nástroj myšlení, naprosto nutný k pochopení našeho lidského světa i našeho kosmu. Zrovna tak do té doby nepředstavitelná subjektivita a citlivost moderní lyriky, není žádnou estetickou patologií, ale cestou, kterou jednou pochopíme jako nutnou pro bytí na světě. V tom spatřují smysl intelektuálně náročných děl, které zevnitř kultivují chápání světa.

Pak jsou tu ještě díla nikdy nepochopená a ztracená a já jsem přesvědčen, že mají stejný význam jako díla oslavovaná, protože věřím myšlence, kterou vyslovil John Donne, že co se stalo jednomu člověku, stalo se všem lidem. I to, co viditelně nevyplave na povrch, patří k lidskému zápasu, takových věcí je vlastně nejvíc.

A teď trochu jinak. Myslíš, že má smysl dělit literaturu na poezii a prózu? Jde o různé druhy talentu, jiné formy bytí, nebo pouze o průvodní okolnosti jedné a téže věci?

Poezie a próza jsou dvě autentické formy. Poslouchal jsem nedávno jednoho ornitologa v pořadu o zpěvu ptáků, a ten člověk mi cosi napověděl. Tvrdil, že ptáci mají dva druhy zpěvu. První je

teritoriální, kterým musí několikrát za den vyzpívat: tady lovím já, toto je moje teritorium. A druhý, milostný – přivolávání samice nebo samce, námluva k realizaci života. Dozvěděl jsem se také, že se ptáci učí zpívat, takový drozd začíná na třech, čtyřech trylcích, ale v dospělosti jich umí mezi osmi až dvanácti! Každý pták a každý trylek mají navíc i svou nezaměnitelnou stopu, takže je v tom ptačím zpěvu i jakýsi langue i parole. I u těch ptáků jsou dva základní žánry: epika – zvěst o hrdinských činech, které pro naši vlast vykonali naši hrdinové, a lyrika – toužící po družce a po realizaci vlastního srdce. Když si vzpomenu na ta ptačí nářečí, napadá mě, že tyto žánry jsou možná starší než člověk.

A ty sám jsi někdy poezii psal?

Ano. I když si myslím, že jsem geneticky spíš prozaik. Moje první psací pokusy byly zápisy příběhů, ale potom na gymnáziu, když jsem se rozhodl, že nebudu přírodovědcem a četl jsem Halase a Máchu, tak jsem psal verše, hodně. V Olomouci jsem je pak dokonce četl na takových neoficiálních studentských čteních. Problém byl ale v tom, že jsem s nimi nebyl spokojen.

Nemám prostě zpěvnost, verše se mi neskládají v píseň. Trápil jsem se s tím, protože jsem měl k psaní puzení, až jsem zjistil, že mě ty krátké řádky spoutávají. Zkratka neuměl jsem svůj přetlak dát do lapidárního nebo zpěvného tvaru

Ptám se proto, že jsem si při vlastním pokusu o prózu uvědomil, jak jiný je to svět oproti tomu, co mám tak rád v poezii a čemu říkám (ne moc originálně) na kost ohlodaný výraz.

Jenže v próze je to podobné. Můžeš chvíli držet obraz, psát podle určitých pravidel, ale je nutné včas tu věc opustit, ať už odstavec, nebo celou povídku. Obecně řečeno, jsou mi odporné zbytněle rozprávěné věci, a to i pěkně napsané. Poeticky, poetisticky, pábitelsky.

Ty jsi to nazval ohlodáváním až na kost, já bych řekl: říct jen to nejnutnější. I za cenu ztráty všelijakých krásných ploch a možností. Pořád vědět, že ty sám umíš říct dobře jenom něco, na ostatní jsou tu jiní. Vyvarovat se toho košatého psaní, které má samo sebe za vzácné.

Nakonec jedna konkrétnější otázka. Já osobně mám tvůj román Kudy šel anděl radši než poslední povídkovou knížku Možná že odcházíme. Pokusím se to vysvětlit. Ten román přijde mi jako hledání. Hledání ne snad přímo ruky, ale snad kódu, možná modu, kterým se lze dohovřit s druhými. V Možná že odcházíme jako by společný hlas už nebyl hledán, jsou to pro mne v jednotlivostech podobné tragedie, ze kterých

není úniku a jediné, co zbývá, je brát je se vši poctivostí na vědomí...

Já mám Anděla taky radši, i když mě tam mrzí několik míst, ke kterým bych se chtěl ještě vrátit. Nakladatelství Host teď domlouvá s Jardu Fříčem druhé vydání, takže se možná odhodlám sáhnout do toho textu ještě jednou (pozn. red.: kniha již vyšla). Anděl je pro mě přelomová kniha v tom, že se mi v ní podařilo vyjít k ostatním lidem. Je tam ještě hypertrofie autorského ega, což je svědectví o potížích toho vykročení. Tam jsem poprvé pocítil skutečné oslovení jinými osudy, jinými postavami. Že nemusím psát pořád o sobě. A myslím si, že se mi podařilo položit otázku ne po smyslu mého života, ale toho, co tu žijeme, nebo jsme žili. A přitom udržet knot hodně dole, nedávat tam nějaké velké symbolické příběhy. Spíš věřit pravdivosti těch příběhů malých a neznevážit je v nutně zjednodušujícím gestu. V té knize jsou leč jaká tápaní, ze kterých jsem našel cestu ven spíš v následujících povídkách, ale to téma, otázka kudy šel anděl, mi zůstává jako útes, na který jsem ještě nevylezl.

ARANA ADLEROVÁ

Tak

stačilo natáhnout ruku
a dotkla bych se tě
a ty by ses možná rozezněl
všemi knoflíčky na košili z Kenvela
ale bála jsem se,
že praskneš
postupně
jak bublinky točeného piva
na stejném stole
...a teď
za okraj hor
...nedosáhnu...

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

*Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159*

*poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://www.aluze.cz>*

ZRAK

Tracy A. Burnsová

Připravila jsem knihu svých povídek a fejetonů v češtině a ve slovenštině. Protože jsem měla málo práce a peněz, psaní knihy mi dalo účel a smysl života. Ta kniha byla mým životem. Když jsem opravila věty a všechny články jsem dala do určitého pořádku, měla jsem silný pocit naděje. Byla jsem přesvědčená, že se změní svět, najdu si zajímavou práci a moje finanční situace se zlepší. Najednou jsem se cítila, jako bych někam patřila, jako bych nebyla ztracená a zoufalá. Jeden den se probudím a moje starosti budou pryč. Alespoň jsem doufala.

Měla jsem pocit, že můj život šel jen dozadu, zatímco Česká republika šla dopředu v Evropské unii. Poslala jsem množství životopisů do mnoha zemí. Nic. Každý den jsem hledala práci na internetu. Také nic. Jazykové školy nepotřebovaly víc učitelů a soukromě jsem našla jen neseriózní studenty, kteří nechtěli nebo si nemohli dovolit platit slušnou cenu. Musela jsem zaplatit vyšší daň kvůli novému zákonu pro lidi s živnostenským listem a moje účetní ode mě chtěla také hodně peněz. Celý minulý rok jsem vydělávala průměrně 8 000 Kč, zatímco průměrný plat byl asi 18 000 Kč. Stále jsem si říkala, že něco najdu, že bych měla být trpělivá, ale pořád se mi nedařilo. Navíc, redaktori často neodpovídali na moje maily, což mě neuvěřitelně rozčilovalo.

Neuměla jsem žít šťastně. Neuměla jsem sama sebe přijmout a neuměla jsem se mít ráda. Předstírala jsem studentům, že jsem spokojená se životem. Ve skutečnosti jsem cítila velkou prázdnotu, která stále bolela. Redaktorka Pokorná byla mou jedinou kamarádkou, bála jsem se poznávat nové lidi, protože jsem byla přesvědčená, že mě zraní a obelžou. Zůstala jsem sama, protože to bylo bezpečnější. Svět tolik bolel. Byla jsem unavená. Unavená výukou, unavená životem. Žila jsem jen z povinnosti žít.

Poslala jsem svoji knihu několika nakladatelstvím, ale nikdo ji nechtěl. Nejsem známá autorka, vždy zněly odpovědi. Když mi bylo nejhůř, šla jsem do redakce týdeníku Čas pro literaturu, kde pracovala laskavá redaktorka Míla Pokorná. Bylo jí 60 a redigovala tam 20 let. Měla divoké šedivé vlasy a nosila tlusté brýle. Spolupracovala jsem s ní dva roky. Mluvila nadšeným hlasem a vždy měla moc energie, stejně jako já, podporovala feministické názory. Kdykoliv jsem měla potíže se psaním nebo jsem byla frustrovaná, mohla jsem počítat s tím, že mi její rada pomůže.

„Tato kniha byla něco jako moje dítě,“ vysvětlila jsem jí v redakci, kterou tvořila jedna místnost s pěti počítači. V rohu byl kulatý stůl se špinavými šálky turecké kávy. Podala mi čaj a sušenky a řekla, abych ještě neztrácela naději. Není snadné uveřejnit knihu na českém trhu, a mohla bych být hrdá na to, že jsem vůbec napsala knihu v svém druhém a třetím jazyce. Uklidnila jsem se a odešla jsem v dobré náladě.

Požádala jsem o pomoc legendárního spisovatele Karla Kartinského, který publikoval několik mých článků ve svém časopisu. Přečetl si moji knihu, ale odmítl mě podpořit. Nejsem známá autorka, vysvětlil mi osobně v kavárně. Podívala jsem se na mokrý stůl a mlčela jsem. Když jsem přišla domů, rozplakala jsem se.

Vykašlala jsem na to. Dala jsem knihu do šuplíku a snažila jsem se na ni zapomenout.

Pak jsem náhodou v staroměstské kavárně potkala slavného redaktora, Jana Mlýnka. Býval disidentem a byl jedním z mých nejoblíbenějších spisovatelů. Moc jsem se ho obdivovala za jeho statečnost za komunismu. Byl to vysoký, trochu tlustý muž s tmavými vlasy a hlubokýma modrýma očima. Choval se velmi přátelsky. Řekl, že četl moji tvorbu v různých novinách a časopisech a líbil se mu můj styl psaní. Nadšeně dodal, že hledá povídky pro svoje noviny, a že určitě tam budu moci pravidelně publikovat. Měla jsem s sebou na disketě svoji nejnovější povídku, tak jsem mu jí dala. Také mi slíbil, že najde nakladatelství pro moji knihu. „Není to problém. Mám mnoho kontaktů,“ řekl s úsměvem. Měla jsem mu jí nechat v redakci.

Když jsem se mu zmínila, že tento týden jsem měla povídku v týdeníku Čas pro literaturu, varoval mě: „Čas pro literaturu? Jejich redaktori jsou komunisté! Vždy byli a vždy budou!“ Obličej mu zčervenal a vypadal rozčileně. Mluvil trpce. „Napsali negativní recenzi o mé poslední knize.“

„Nikdy jsem v tomto týdeníku nečetla žádný článek o komunismu. A čtu každé číslo.“

„Jsou to komunisté!“ křičel a lidé u sousedního stolu se na nás podívali. „Už tam nemůžete psát, jestli chcete spolupracovat s námi. Je to jasné?“

Bylo mi to líto, a nevěřila jsem, že paní Pokorná by mohla být komunistkou. Ale chtěla jsem mít možnost publikovat často v deníku. Váhala jsem ale nakonec jsem řekla, „Ano.“

Nemohla jsem uvěřit, že jeden z nejznámějších redaktorů a zároveň jeden z nejslavnějších českých spisovatelů by mi chtěl pomoci. Když před několika lety Jan Mlýnek přednášel v našem kursu české literatury v jazykové škole, motivoval mě k pokračování

čování ve studiu. Jeho přednáška byla kouzelná. Jeho nadšení bylo nakažlivé. Kdo by si pomyslel, že by Jan Mlýnek mohl mít o mě zájem? Proč by měl někdo mít o mě zájem? Jako řekl Kartinský a napsali nakladatelé, nejsem známá. Doma jsem se podívala na mapu Československa, která visela v mé garsonce, a zahleděla jsem názvy vesnic. Bučina. Ropice. Repejov. Čerenčany.

Tuto noc jsem nemohla spát. Co když paní Pokorná je komunistka? Co když Jan Mlýnek měl pravdu? Paní Pokorná byla jediným člověkem, který mi rozuměl. Mohla jsem s ní mluvit upřímně. Potřebovala jsem s ní někdy hovořit. Jaký jsem měla důkaz, že je členka komunistické strany? Přemýšlela jsem o svém dětství, jak jsem se učila, že komunismus je zlo. Věřila jsem tomu. Stále tomu věřím. Ale v redakci jsem měla takový pocit klidu. Cítila jsem, že tam patřím. Jak bych mohla žít bez rozhovorů s paní Pokornou? Jak bych se tam mohla vrátit, kdyby to byla pravda?

Přinesla jsem svoji knihu do redakce deníku a poslala jsem Mlýnkovi mail o povídce, kterou jsem mu tehdy dala osobně. Neodpověděl. Počkala jsem týden a napsala jsem Mlýnkovi ještě jednou. Odpověděl, že moje povídka určitě vyjde tuto sobotu, protože jeho deník uveřejňoval beletrii zásadně jen v sobotu.

Následující den mi paní Pokorná zavolala: „Nechcete napsat nějaký komentář o současných událostech? Nebo nějaký fejeton?“

Chvilku jsem váhala. Pak jsem zalhala. „Bohužel nemám čas.“

„Přijďte tento týden do redakce a domluvíme se na dalším článku.“

„Dobře. Určitě přijdu.“

Nepřišla jsem.

Ten týden mi můj otec poslal mail, že ztratil zrak. Musel na operaci. Měla jsem si rychle najít dobrou práci, protože už nebude moci dlouho pracovat, napsal mi.

Jako dítě jsem otce nenáviděla. Musela jsem hrát baseball a hokej, protože jsem měla nahradit syna, kterého můj otec nikdy neměl. Po zápasech mě v autě vždy kritizoval. Svoje první nádavky jsem se naučila od otce. Kdykoliv se díval na fotbalový zápas týmu Washington Redskins, hodně nadával na špatné hráče a na svůj nejoblíbenější tým, který vždy prohrál. Občas, když se naštval, mě bil po hlavě. Nejvíc jsem ho ale nenáviděla, protože jsem dobře věděla, že jsem po něm: zdělila jsem jeho intenzitu a vážnost a jako on jsem byla nervák.

Když jsem dospěla, náš vztah se změnil k lepšímu. Poslal mě na prestižní univerzitu, i když nevydělával hodně peněz. Měl dvě zaměstnaní, aby mi

mohl platit školu. Už nenadával a pomáhal mi uklidnit se, kdykoliv jsem měla nějaký problém. Hodně mě podporoval, když jsem měla depresi.

V sobotu jsem si nadšeně koupila noviny. Po malou jsem je otevřela. Třásly se mi ruce. Našla jsem stránku s povídkami. Ale moje tam nebyla! Co se s ní stalo?

Napsala jsem Mlýnkovi mail. Čekala jsem týden. Neodpovídal.

Zavolala jsem do redakce a zeptala jsem se, kdy moje povídka vyjde.

Redaktorka byla zmatená. „Omlouvám se, ale žádnou povídku od vás nemáme. Bohužel, publikujeme jen povídky od známých autorů. . .“

„Ale redaktor Jan Mlýnek vám měl poslat moji povídku a slíbil mi, že vyjde v sobotu.“

„Nechci vás zklamat, ale pan Mlýnek mi žádnou povídku od vás neposlal.“

Cítila jsem velmi zraněná a byla jsem našťvaná. Napsala jsem Janu Mlýnkovi rozčilený mail. Proč mi to slíbil? Byl přece disidentem. Nikdo z jeho slavné rodiny nebyl komunistou. To znamenalo, že měl být poctivým člověkem, ne?

Mlýnek odpověděl podobně našťvaným mailem. Napsal, že lidi jako mě nenávidí, a že jsem neměla právo nazývat ho lhářem. „Je mi to jedno: Nenávidte mě. Nenávidte mě!“ končil jeho dopis. Byla jsem vyděšená, protože jsem nenapsala, že byl lhářem, a také ani jedno slovo o nenávisti.

Následující sobotu vyšla moje povídka. Nějak jsem z toho neměla žádnou radost. Abych řekla pravdu, byla bych radši, kdyby povídka nebyla uveřejněná vůbec. Ale poslala jsem Mlýnkovi poděkování a omluvila jsem se za nedorozumění. Pak jsem mu napsala několik dalších mailů o jeho knihách a o jeho článcích v novinách. Nikdy neodepsal.

Jeho ticho mě hodně bolelo. Rozčílilo mě. Kdykoliv jsem na Mlýnkovi myslela, cítila jsem se, jako bych měla bolestivou díru v svém žaludku.

Otec byl operován a musel zůstat doma. Neměli jsme peníze a rodiče na mě stále tlačili, abych začala úspěšnou kariéru. Žádnou dobrou práci jsem ale nenacházela.

Po dvou měsících jsem Mlýnkovi poslala mail, ve kterém jsem se ptala, jestli někdo projevil o mou knihu zájem. Pokud ne, mohl by být tak laskavý a poslat mi knihu zpátky? Byla to moje jediná kopie a opětovné kopírování by mne vyšlo draho.

Opět neodpovídal. Neměla jsem ani knihu, ani žádné zprávy o ní.

Cítila jsem se, jako by mě zradil. Byla jsem stále rozčilená. Měla jsem pocit, že můj žaludek, skladiště mého hněvu, už brzy vybuchne. Stále jsem se

mračila a několikrát jsem v obchodech křičela na prodavačky. Mívala jsem špatnou náladu. Měla jsem chuť se rvát, kamkoliv jsem chodila, ale nedělala jsem to. Každý den jsem cítila víc a víc hněvu.

Ten hněv stále rostl. Jednoho dne, přesně v šest večer, kdy jsem věděla, že Mlýnek pravidelně končí práci, jsem šla do redakce novin. Před vratnicí jsem počkala na Mlýnka. Ostrý nůž, který jsem si před týdnem koupila v obchodě se zbraněmi, jsem měla v kapse bundy. Moje zpocená ruka se dotýkala jeho chladné ocele.

Přiblížil si ke mně hlídač a zeptal se, co hledám. „Jen na někoho čekám,“ odpověděla jsem rozčileně. Můj obličej zrudl nekontrolovatelným hněvem. Opět jsem chytila nůž v bundě.

Chtěla jsem na Mlýnka křičet. Chtěla jsem, aby věděl, jak zraněná jsem se cítila. Chtěla jsem ho zranit tak, jako zranil o mne. Měla jsem pocit, že já, moje kniha a moje povídka pro něj nikdy nebyly nic víc než nějaký žert. Celý můj život se mi lidé smáli, protože jsem trochu odlišná než ostatní: velmi vážná a až moc intenzivní.

Z budovy vyšel malý redaktor s nadrogovaným výrazem v tváři. Za ním spěchala k východu čtyřicetiletá žena s igelitkou s logem Tesca. Počkala jsem půl hodiny.

Hlídač se ke mně opět přiblížil. „Určitě vám nemůžu nějak pomoci?“

„Určitě ne.“

Čekala jsem dalších 45 minut. Potom hodinu. Nepřišel.

Doma jsem stála před mapou Československa. Očima jsem sledovala cestu mezi Prahou a Bratislavou a křičela jsem, „Vy jste mě ZRADIL!“ Moc se mi ulevilo.

Za několik měsíců jsem na něj vykašlala. S bolestí jsem si uvědomila, že i tak slavný disident může být velmi zlý a nepoctivý člověk. Vždy předtím jsem si myslela, že svět je černobílý, že všichni disidenti jsou hrdinové. Bylo pro mne těžké zjistit, že svět má více barev, než kolik jsem předtím viděla.

Otec začal zase pracovat. Jeho oči už nikdy nebudou vidět tak, jako předtím, ale alespoň, že vidí.

Zavolala jsem paní Pokorné a zeptala jsem se, jestli můžu přijít příští týden.

„Přijďte! Kde jste byla? Nebyla jste nemocná?“

„Ne,“ odpověděla jsem. „Jen trochu zmatečná.“

Tracy A. Burnsová (1969, Maryland, USA) studovala literaturu na více univerzitách, žije v Praze, publikuje česky a anglicky ve více literárních časopisech.

VSTOUPIT DO ZAHRADY

Halyna Pahučak

Na nádražích zahrady obvykle nebývají. Na tomto nádraží ale zahrada byla. Za její vysokou betonovou zdí vykukovaly větve s červenými jablky a jen vrabcům bylo dovoleno svobodně létat přes tuto hradbu. Kdyby stavitelé měli třeba jen trochu fantazie a věřili by, že básníci mají křídla, vymysleli by rafinovanější systém ochrany, než je zeď a v ní věčně zamčené železné dveře. Ačkoli básníci, kteří křídla opravdu měli, už dávno vymřeli.

Hrycko si představoval, jak jedné teplé noci vystoupí z posledního vlaku a cestou k hale uvidí, že dveře do zahrady jsou otevřené. Vstoupí, lehne si do rozčuchané provoněné trávy, tváří se přítulí k matce zemi a bude plakat a bude se ptát: „Po kom to mám, že jsem takovej nešťastnej tulák?“.

Celá policie od Severozápadní dráhy Hrycka znala a už ho nechávala na pokoji. Co si také vzít na člověku, který nemá ani dům, ani ženu, jen harmoniku a padoucnici ještě z války. Nemocnice, to byl jeho útulek. A ještě sestra Nuska. Mohl by u ní na čas zůstat, ale to ne. Uprostřed zimy ho to vytáhne z jejího vyhřátého domu a nikde nemá stání.

Tiše, Nusko, tiše... Padoucnice s člověkem provede všechno možný. Čím jsem se provinil? Je třeba, aby mě lidi viděli a abych já viděl je. Ale takových, jako jsem já, je habaděj! I bez padoucnice je jich dost. Hryhorij Skovoroda se taky toulal po světě a o co je moje harmonika horší než jeho filozofie? Jsem rád, že byli na zemi takový lidi jako Hryhorij Savyč. Ne každému jsou stěny těsný, ne každému...

Hrycko vklouzl do vlaku, do prvního vagónu. V klidu si na plošince zapálil a počkal, dokud se cestující neusadili a nezačali zírat do oken. Potom zadrmčel na harmoniku. Lidé uviděli ubohého muže v zeleném klobouku a širokých kalhotách. Hrycko, třebaže byl tulák, si dával záležet na tom, aby chodil čistě oblečený. Stoupl si k prvnímu sedadlu a vrávoraje zahrál „Na kopcích Mandžurie“, potom „Loučení Slovanky“ a nakonec „Sousedko, sousedko, půjčíš-li mi sítko“. To bylo všechno, co dovedl. Ale i tak toho bylo dost na to, aby mu v nastaveném klobouku zacinkaly kopějky. Každému říkal „ruku líbám“, dokonce i dětem, a takhle prošel ještě dva vagóny. Potom se posadil a i kdyby si před ním na kolena klekli a prosili ho, aby zahrál, nezahrál by, protože už toho měl plné zuby. Když se totiž Hryckovi nechtělo, tak se mu prostě nechtělo.

Hrát ho naučil táta, potom co se z války vrátil bez nohy. Už tehdy měl Hrycko padoucnici.

...PŘÁVĚ JSEM NAHMATAL NĚCO
MAZLAVÉHO, ALE SNAD TO JE
MÝDLO... JMENUJI SE
UMBERTO E. A
MOŽNÁ MĚ ZNÁTE
JAKO AUTORA
STUDIE
"STUPEŇ NARACE
U WELLMERA"

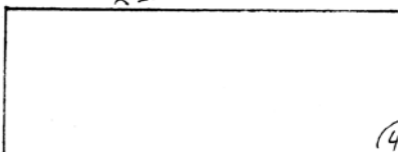
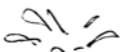
MOŽNÁ SE TAKÉ DIVÍTE, PROČ
JSEM DNES VE VANĚ, ALE
VÝSVĚTLENÍ JE PROSTĚ -

DOKAZUJI, ŽE MOJŽÍŠ DOKÁZAL
PŘEJÍT MOŘE SUCHOU NOHOU -
MOJE POKUSY JSOU ZATÍM JEN
VE VANĚ, ALE VÝSLEDKY
JIŽ STOJÍ ZA TO:

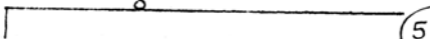

ŠRLOUCH

(4)

2 MINUTY...

(5)

... Stop! Zavolejte zase toho doktora, už to točíme po patnácté a pořád nic... Vypustte mu tu váhu, ať dootčíme ten záběr, a jdeme na „OHNIVÝ KERŮ“... a sakna...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ... (6)

Německý voják mu z legrace vystřelil těsně u ucha, když ho chtěl vylekat. Od té doby trpí epilepsií. Po válce začal se zmrzačeným tátou chodit po tržištích. Otec hrál na harmoniku a Hrycko vybíral do pilotky peníze. Matka tu hanbu neunesla a umřela a starý umrzl, když se opilý vracel z města. Ještě že s sebou tehdy syna nevzal.

Hryc se párkrát pokoušel svoji historii sepsat, protože byla smutná, ale Bůh mu nenadělil takový talent jako Skovorodovi. Jenom ve chvílích, kdy hrál, viděl před sebou svého otce mrzáka – v záplatovaném vaťáku, s kocovinou, neholeného, s jasně modrýma očima. Jiný invalidi maj auta, čekat ve frontách nemusej, ale o jeho tátů štěstí nezavadilo odmala až do posledního vydechnutí.

Vystoupil z vlaku a namířil si to do bufetu na pivo a uzenou rybu, jelikož to bylo jeho nejoblíbenější jídlo. Hlavy a kůže vzal s sebou – co chvíli narazíš na psa nebo na kočku a ty báby z bufetu všechno nappou svejm prasatům. Neměl je rád, ty báby z bufetu. Kdysi ho jedna z nich nazvala žebrákem. Lidi přece vidí, že není žádněj žebrák. Krást je lehčí než hrát po vlcích na harmoniku. Ale o své bídě Hrycko vyprávěl jen policistům a ukazoval jim kartičku, že je invalida.

Tak si takhle vesele pocupkává po peróně, kde čeká na svůj vlak, když na něj zavolal Stopa. Hrycko vytáhl z kapsy hrst drobných a dal mu je. Stopa si oblízl fialové rty.

„Poslouchej, Hryci, dobře, že tě vidim. Mykolovi není nejlíp. Chtěl, abys za nim zašel,“ řekl zimomřivě.

„Co je s tebou, seš zmrzlej?“

„To sem, kamaráde. Zima přišla brzo.“

„Mohl bys zajít za mámou. Možná by potřebovala nasekat dříví.“

„Ále,“ mávl rukou Stopa. Nicméně se nad tím zamyslel a nakonec souhlasil: „Máš pravdu. Nemá už žádný dřevo.“

„Tak jdem, máme společnou cestu.“

„Dal bych vyprošťováka...“

„Já už jsem pil.“

„Tak já za ní zajdu později.“

Hrycko se poškrábal na hlavě. Co naděláš s takovým člověkem? Zlatý ruce měl...

Díval se, jak se Stopa prohýbá pod nápořem větru a mizí ve výčepu.

„Je to špatný,“ řekl si Hryck, „je to špatný.“

Ze zastávky se pustil přes koleje a dál úzkou uličkou lemovanou vykotlanými ploty. Psi vystrkovali hlavy ze svých bud, ale neštěkali.

„Nechám to Boskovi,“ rozhodl se Hrycko.

Ulice se měla bourat a na jejím místě měly stát paneláky. Proto majitelé kašlali na všechno,

okna nenatírali, ploty nespravovali. Psy tady nechali asi kvůli tomu, aby jim neřapali po parketách.

„Je to špatný,“ povzdechl si Hrycko a srdce se mu sevřelo, neboť cítil, že na něj přichází svatá nemoc. Minule to s ním pěkně seklo o asfalt, až mu museli hlavu sešívát.

Mykola bydlel v malinkatém domku s jedním oknem a živil se tím, že spravoval lidem boty. Heleme se, tak on onemocněl. Co je na tom divného, je to starej člověk. Peněz mu líto nebylo, a tak měl okna a dveře natřené na bílo. Bosko v boudě nebyl.

Hrycko si očistil boty o dřevěnou mřížku a strčil do dveří. Ovanul ho teplý vzduch, až se mu na okamžik udělalo zle. Stačil venku pěkně vymrznout.

„Je někdo doma?“ řekl a sundal si čepici.

„Je,“ ozval se tiše Mykola. Bosko návštěvníkovi očuchával kapsu a vrtěl přitom ocasem. Hrycko rozbalil papír a dal psovi rybí hlavy a kosti.

„Seš překvapenej? Potkal jsem Stopu a ten povídá, našemu Mykolovi není dobře...“

„Ale kdybych byl v pořádku, tak bys nepřišel,“ vyčítal mu Mykola, ale oči mu až zářily. „Pojď se ohrát. Zatopil jsem, i když jsem slabej.“

„Srdce?“

„Jo, srdce.“

Mykola měl opuchlé celé tělo, místy až do modra.

„No tak se ukaž, Hrycku. Hej, kamaráde, nemáš úctu k botám... Jestli je hned nedáš podbít, můžeš je rovnou vyhodit.“

„Klídek!“

„Jo, já vim, že ty se k zemi nedíváš, ale ona tě nosí...“

„Musíš do nemocnice.“

„Počkej, možná se bez ní obejdu. Muziko hraj, to mně vyléčí.“

„Můžu ti zahrát.“

Když píseň skončila, Mykola zavzlykal jako malé dítě a rukou si ztěžka utřel nos: „Je mi s tebou dobře, Hrycku. Zůstaň u mě. Umřu a nechám ti dům i Boska.“

„Ale, mě daj do domova důchodců!“ odpověděl zvesela Hrycko. „Říkali to v nemocnici. I teďka by mě vzali, ale ještě na to nemám roky. Anebo se oženim, co ty na to?“

„Zešílel si, nebo jsi blázen?! Vždyť nemáš vlastní střechu nad hlavou! Ta je pro tebe sestrou, ženou i matkou. A já už brzo umřu. Podívej...“

Mykola odhrnul deku a Hrycko uviděl nohy opuchlé tak, že se až leskly.

„Jak už se jednou v člověku vobjeví voda, tak si buď jistej, že je to konec.“

Hrycko hladil Boska po zrzavém hřbetu a ten mu cpal svoji šedou hlavu do podpaždí.

„Boska je mi líto. Daj ho rasovi.“

„Neboj se, Mykolo, o toho se postarám.“

„Hmmm. A kdybys přece jen nemoh, tak radši vem sekýru a zabij ho.“

Hrycko se zachvěl.

„Bůh s tebou.“

„Takže nezůstaneš?“

„Ne.“

„Na knížce mám peníze. Použij je na pohřeb.“

Hrycko ukázkově zahrál „Sousedko, sousedko,“ až jemu samému zalehlo v uších, a odložil harmoniku, aniž by se na Mykolu podíval.

„Boska můžeš nechat samotného klidně den nebo dva. Podle toho, jak se ti to bude hodit. Nebude výt, je to chytřej pes.“

„Neblázni,“ řekl Hrycko, „možná umřu dřív než ty. A jestli zítra nebudu moct přijít, tak se nediv. Vrátím se. Mám ještě nějakou práci.“

Mykola sotva polkl slinu.

„Je mi jasný, jaká je to práce. Líp ti bude doma, pomůžu ti. A ta nemocnice taky zas tak nespěchá. Jestli mě to chytne na ulici nebo na nádraží, to je jedno. Stejně mě tam odvezou.“

Hrycko se rozhlédl po uklizené místnosti. Stál tady stůl přikrytý ubrusem z voskovaného plátna, skříňka s různým ševcovským náradím a police s knihami.

„Vytáhni Kobzara a něco přečti,“ poprosil Mykola. „Líbí se mi, jak čteš.“

Hryc nábožně uchopil knížku v hrubé kožené vazbě.

„Přečti třeba „Vtipálka“,“ požádal ho Mykola.

... V noci se zvedl vítr a začalo pršet. Hrycko byl dlouho vzhůru. Poslouchal, jak Mykola a Bosko oddychují (pes zůstal na noc v domě).

Stěny se celé otřásaly.

„Ještě se na nás sesypou,“ pomyslel si Hrycko. Nevěděl ale, že staré domy stojí pevně.

„Takhle vítr serve všechny jabka. Jen aby nepolámal větve,“ vzpomněl si na zahradu. „Ale za zdí tolik nefouká.“

*Z výboru próz „Západ slunce nad Uroží“, Lvov
2003 přeložil Ladislav Petráš*

Halyna Pahutak se narodila v roce 1958 ve vesnici Zalokoť na západní Ukrajině. Vystudovala ukrajinskou filologii v Kyjevě. Žije ve Lvově. Z próz: Děti (1982), Vstoupit do zahrady (1989); Hořčičné zrnko (1990), Zapisky Bílého Ptáčka (1999).

VZPOMÍNKY ZE ZAVŘENÝCH DVEŘÍ

Eva Fuková

Známa světová fotografka Eva Fuková se znovu dostává do povědomí české kulturní veřejnosti. Starší ze dvou dcer spisovatelky Marie a malíře Františka Podešvových ze Soláně emigrovala s manželem, malířem Vladimírem Fukou a roční dcerkou Ivankou v roce 1967 do USA. A tak pro tehdejší režim a jím řízenou kulturu přestali existovat. Oba patřili bezprostředně po válce a zejména pak od padesátých let minulého století k volné skupině umělců kolem Jiřího Koláře. Jména tehdejších přátel – Jana Hanče, Kamila Lhotáka, Zdeňka Urbánka, Emanuela Frynty, Jana Rychlíka, Josefa Schwarze či Bohumila Hrabala, znovu ožívají společně s ději a tajemnými slovy jako jsou kadávry či Magáč, ale také s cestami, které vedou ke Kolářovým kolážím, Fukovým labyrintům a strhujícímu Hrabalovu pábení. Eva Fuková v útržcích vzpomínek, které napsala pro Texty, nezapře zkušenou fotografku, jejíž objektiv ve zkratce a jednoduchosti zachycuje podstatné a nezapomenutelné, stejně jako prozrazuje hravost režiséra nacházejícího se hned uprostřed události, hned se vzdalujícího ve spontánním zaujetí pro objektivitu sdělení a ostrost záběru.

–dm–

Nedávno mi řekl můj přítel: „Jak je to podivné, že ze skupiny umělců, se kterými ses úzce stýkala v době stalinských represí, se všichni stali jedničkami našeho i světového umění.“ Trochu mě ta otázka zarazila. Neměla jsem vlastně ještě čas o tom moc přemýšlet. V roce 1967 jsem za sebou zavřela dveře s tím, že je už nikdy nebudu otevírat. Začala jsem mít spoustu jiných starostí a zájmů. Už jsem tady nežila. Československo se zasouvalo do své nezdravé ulity.

Za deset let, po smrti Fuky v roce 1977, se mi podařilo poprvé podívat se domů za mámou a tátou. Ale ráda jsem se zase vracela zpět. Československo pro mě zůstávalo velmi, velmi vzdálené. Můj život se vyvíjel jinak a jinde. Paralelní linky se nikde neprotínaly. Zjistila jsem, že Fuka byl z české historie úplně a beze zbytku vymazán. Zapomnělo se na jeho Dětskou encyklopedii, která vychovala hned několik generací, zapomnělo se na jeho kresby, které daly nový směr české ilustraci, zapomnělo se na jeho Labyrinty, ve kterých zobrazoval bezvýhodnou

situaci, ve které se lidé snažili přece jen nějak orientovat.

Komunistická diktatura se krutě pomstila. Fuka přestal existovat. Ani o mně se psát nesmělo, ale sem tam mé jméno přece prokmitlo. Byla jsem menší a bezvýznamnější zločinec.

Ke konci století se situace začíná měnit. Československo zazářilo svobodou, USA změnily prezidenta a politiku. I můj soukromý život se dal jiným směrem.

Vdala jsem se, už jsem nebyla emigrant. Mohla jsem se vracet volně a beze strachu. To bylo pro mě hrozně důležité. Chtěla jsem zůstat v Americe. Až jednou někomu říkám: „Jestli bude zvolen prezidentem Bush, kterému se podařilo pošpinit vše, co jsem měla na Americe ráda, odcházím odtud.“ Jen tak jsem to plácla. Ale ani plácát se nemá, může se vám to vyplnit. A tak se stalo, že v roce 2002 jsem se již děsila, že mi povodeň zaplaví můj nový malostranský byt. Pohřeb Jiřího Koláře jsem však už nestihla. Přijela jsem brzy po něm. S trochou úzkosti v srdci.

Zavřené dveře se začaly pomalu otevírat. V těch pětatřiceti letech mé nepřítomnosti tu běžel čas i život. Nebyla jsem u toho. Podivný pocit. Kde jsou tváře mých známých a přátel? Pátrám po nich v ulicích, v metru, v tramvajích. A kdo jsou ty tváře nové? Jsem v těchto známých ulicích, kde jsou brousívala se svou kamerou, cizinec. Napadá mě: „Měla jsi nechat ty dveře na kliku a v klidu si dožít svou americkou pouť a ne se prodírat těmi novými, nadmíru spleťitými emocemi.“ Ale v tomto okamžiku jsem zde, a tak si chci vzpomenout na pár okamžiků, které už nemají jiných svědků.

Začnu tedy červeným a pak i zeleným svetrem. I to do těch padesátých let patří. V Tuzexu jsem si koupila červený svetr. Za zlato ze starých rodinných zubních korunek. Styděla jsem se, připadala jsem si marnivá. S pocitem viny jsem se vrátila domů. Fuka s Kolářem tam na něčem „pábili“. Můj svetr se nadmíru líbil. A tak jsem šla červeně rozzářit smutné, zanedbané a šedé pražské ulice.

Druhý svetr patřil Janu Hančovi. Byl krásně zelený a půjčil mi ho na lyže. Když jsme se někdy courávali jeho oblíbenými uličkami na Vyšehradě nebo okolo Apolináře, vyprávěl mi o svých nostalgických láskách. Fotografie Marlene Dietrichové z filmu Modrý anděl visela v životní velikosti v jeho pokoji. Miloval neapolského zpěváka Tito Schipu, Maurice Chevaliera a v neposledním rakouského básníka a bonvivána Petera Altenberga, kterého také překlá-

dal. Pracoval v ČKD Sokolovo a po knize „Události“, která byla vydána ještě před únorem 1948 mu již nikdy nic nevyšlo. Když přišla doba, kdy se jeho přátelé mohli o něm rozepsat, byl již mrtev. Zemřel v roce 1963.

* * *

SCÉNÁŘ: Jaro 1951, Fukův ateliér na Letné. Jeho žena Eva čeká dítě.

Kladenský malíř Karel Souček přivádí návštěvu: Jiřího Koláře, Zdeňka Urbánka a Kamila Lhotáka, a brzy nato se tu objevují Jan Hanč, Emanuel Frynta, Josef Schwarz, Bohumil Hrabal a Jan Rychlík. Brzy zjistí, že si mají co říci. Vídají se tedy skoro denně, aby si to mohli vyříkat. Říkají tomu pábení. Svá pábení také zapisují, vtělují do kreseb, koláží a fotografií.

Eva brzy odjíždí se svou malou holčičkou na léto do Beskyd. Vrací se s kolážovanými listy na téma Alšova snáře. Snář vzbuzuje rozruch, obdiv a nadšení. Fuková se beze zbytku začleňuje. Snář se bohužel v době odchodu do USA nenávratně ztrácí se vším, co tu zůstává. A to je prakticky všechno.

Pod záminkou deníků vznikají mezi přáteli díla, která se později zapisují do historie českého umění. Fuka v ní ale chybí. Měl odvahu odejít a draze za to zaplatit. Urbánek, Kolář a Fuka přinášejí kolážovaná a kreslená svědectví dnů, Eva deníky fotografické. Josef Schwarz překládá „Ortel“, povídku Franze Kafky, jehož jméno zmizelo z knihkupeckých pultů už dávno za fašismu. Pepík ho recituje a herecky dotváří svou vizi. Eviny fotografie z těchto akcí jsou jedním z mála, co přežilo.

V letenských sadech je někdy vidět dva kočárky, procházejí se tady Pepík se svou krásnou holčičkou a Eva s ještě holohlavou Ivankou. V roce 2003 dostává Josef Schwarz z rukou prezidenta vyznamenání za svůj nekompromisní postoj, za bohaté překladatelské dílo a kultivované rozhlasové scénáře. Brzy poté však i on mizí z řad pamětníků těch zvláštních let poloviny minulého století.

A vskutku je tu mnoho rozdělaných děl a nápadů. Koncentrují se v samizdatovém časopise „Magáč“, který stihl vyjít v několika výtiscích, ale přežít se mu nepodařilo. I on zmizel. Zmatky s Kolářovým zatčením tu snad hrají nějakou roli.

Zdeněk Urbánek je jedním z nejaktivnějších editorů „Magáče“, a myslím, že vytváří jedny

z prvních novinových koláží. Jediný je motorizovaný. Vášeň pro motocykly sdílí s Lhotákem. Zatímco u Kamila jsou znalost a láska k těmto strojům teoretické, Urbánek je vášnivý praktik. Nemá Harley Davidsona, Kamilův sen, ale vlastní dva motocykly Jawa. Na tom starším mě naučil jezdit. Nebylo to vůbec jednoduché, tehdy se musela ještě odšlapovat spojka, startovalo se nohou a „plyn“ se přidával na říditku. Když jsem potom sama vyjela do ulic, vzbudilo to nemalé pozdvižení. V padesátém roce ženy motocykly neřídily, ba ani auta ne.

Ideje se vzájemně proplétaly, houstly, množily se a ovlivňovaly, o tom není pochyby. Bylo to vzrušující. O tom, jaký mělo toto dění vliv na budoucí práci všech, se můžeme jen dohadovat. Kolářovy denní kolážované záznamy se rozšiřují v nové a nové kresby. Lhoták s Fukou vytvářejí společné kresby a malby. Po vzoru francouzských surrealistů je nazývají kadávry (pozn.: cadavre zn. francouzsky mrtvola, též lid. prázdná flaška).

Fuka začíná tvořit kresby a koláže, „imaginární portréty“ světových umělců. Později vyšly knižně v nakladatelství Artia, ale český čtenář je pohříchu nezná. Kniha byla určena pro export.

Newyorský nakladatel McGraw Hill pozval v polovině šedesátých let oba Fukovy do Spojených států. Chtěl knihu vydat. Bohužel, na americké scéně nebyl tehdy ještě pro tuto knihu trh. Snad až za desítky let.

Fuka a Kolář vytvářejí společně dvě pozoruhodné knihy: „V sedmém nebi“ a „Nápady pana Apríla“. První dostává v roce 1966 Zlatou medaili „Medaglia d'Oro“ na prestižním veletrhu v Bologni. Této soutěže se účastní světové kapacity knižní ilustrace. Pamatuji se, s jakým napětím jsme sledovali poslední finalisty. Druhá kniha, „Nápady pana Apríla“, vyjde znovu v roce 2005 v mladém italském nakladatelství.

Do ateliéru Fukových v rozděleném bytě se přichází a odchází tiše a po jednom. Zákaz srovnání trvá, stěny mají uši a pod okny stává černá Tatra 603. Slovní duet skladatele Jana Rychlíka a malíře Kamila Lhotáka je prvotřídní. Že tato ukázka "svobodného" humoru padesátých let nemohla být zaznamenána, je nedočetelná ztráta. Jan Rychlík však odchází z našich řad velice záhy. V letenské kavárně Belveder umírá na záchvat mrtvice.

Alkohol se na schůzkách konzumuje jen výjimečně. Zato „turků“ není nikdy dost. Ale káva, jako mnoho jiného, na českém trhu často

chybí. Jediné místo, kde si ji můžete vypít, je Hlavní nádraží. Snad aby se cestujícím lépe překonávala cesta na tvrdých a špinavých lavicích československých vlaků.

Fuka vytvořil na téma těchto kávových dobrodružství půvabnou sérii kreseb.

Emanuel Frynta, nekompromisní a andělská bytost, byl jediným, který o našem odchodu v roce 1967 věděl, a u kterého zůstaly ukryty politické kresby. Po celých dlouhých čtyřicet let je Eman se svou ženou Adou opatrovali ve starém prádelníku. S Emanem mě pojí i historka, která se kdysi odehrála mezi jeho a mými předky. Ve vesničce Slapy, k níž jste se tehdy mohli dostat jen strmým kopcem od řeky Vltavy, žili sousedé, Emanův otec, ředitel místní školy a můj pradědeček, který hned vedle školy a kostela vlastnil krámk se smíšeným zbožím. Můj praděd měl devatenáct dětí, které zoufalému muži krámk doslova snědly. Poprvé ho Emanův otec od sebevraždy zastřelením zachránil, ale podruhé se mu to už nepodařilo.

Frynta si s Fukou vyměňují dopisy až do konce života. Fuka umírá v roce 1977 a Frynta o dva roky dříve. Dopisy jsou unikátním svědectvím dvou lidí, umělců, jejichž myšlenky a pozorování přenáší pošta z kontinentu na kontinent, mezi zemí svobody a zemí diktátorské poroby.

Bohumila Hrabala jsem vídala méně často. Po těžkém úrazu na Poldovce pracuje ve sběrně starého papíru. Pamatuji se dobře na toto pitoreskní prostředí. Mé negativy tamodtud už také neexistují. Zřetelně si však vybavuji jednu kladenskou procházku. Hrabal nám vypráví povídku nazvanou „Márinka“. Nikdo nepomýšlí na to, že by mohla třeba vyjít tiskem. Ale Hrabalovo skvělé podání se již tiskne do našeho vědomí. Hrabalovo „hrabalovské“ vyprávění definitivně předznamenává všechno, co se později stalo mezníkem v naší literatuře.

Jedna z posledních teček za mým životem tady je Hrabalův zápis v knize hostů na mé poslední výstavě v galerii Československý spisovatel v roce 1965: „Výstava jako bejk“.

Eva Fuková (Eva Fuka), narozena 1927 v Praze, vystudovala Státní grafickou školu a Akademii múzických umění v Praze, manželka malíře Vladimíra Fuky. Od r. 1967 žila v USA a pracovala pro Berkley-Kodak a Metropolitní muzeum v New Yorku, uspořádala desítky fotografických výstav po celém světě, nyní žije střídavě v Praze a Paříži.

ZMOUDŘENÍ NEVRLÉHO PROKTOLOGA

Vasil Roman

Kolik konečníků za těch sedmnáct let praxe vyšetřil, by MUDr. Jan Stražil nespočítal ani na všech rukou a nohou veškerého personálu fakultní nemocnice v O, v níž pracoval. Zádní části lidského těla z celé duše nenáviděl. Vždycky byl pro něj konečník hnusným konečníkem, ač ho vlastnil chudý špinavý bezdomovec, přírodou upozorněn, že mít nohy v teple a zadek také, je jedním z nezákladnějších atributů pro fyzické přežití mezi lidskými vlky, pokud navíc nechtěl chytit vlka-beďara, anebo vynikající atlet, nositel vavřínu za protrhávání panenských blan debilních fanynek, či vřískající rocker, koledující si o natržení zadku nevázanými orgiemi po koncertech, kdy sjetý jako hovado neměl poněť jestli vjel NĚKDE tam, nebo vjelo NĚCO do něj. Ale platilo to i pro vypaseného, bachratého, domýšlivého, ve své duši všemocného, vychytralého politika, jehož zadnice utrpěla ujmu za otravného čekání na ukončení proslovu jinostranického žvanila, v podobě několika nekrózních kulihrášků, které se vytvořili, jen proto, aby ho upozornili, že pro zdraví je (mimo přežívání) fyzický pohyb také potřebný.

Jednoho dne ale radikálně, naprosto nečekaně, změnil názor na ústí v zádní části lidského těla. Najednou bylo v čekárně takřka před jeho vyšetřovacím stolem. Byla to zadnice FATÁLNÍ, a on, místo obvyklého nevrleho postoje vůči pomocnému personálu, vlídně oslovil otázkou sestru těsně po ukončení pracovní doby:

„Jste připravená začít soukromou praxi Aničko, nebo si chcete ještě na chvíli odpočnout?“

„To je v pořádku, pane doktore. Nejlip uděláme, když záležitost s panem Bojkem vyřídíme, pokud možno, co nejdříve. Pauzu na kávu si můžeme udělat potom.“

„Tak, tak, mate pravdu,“ odpověděl tiše a maně si pomyslel na zadek svůj, který v poslední době o sobě dával vědět až příliš hlasitě.

„Propána, vždyť to musí být hned napoprvé každému soudnému člověku jasné, že není zadnice jako zadnice! Jak jsem se jen mohl taková dlouhá léta, tak strašlivě mýlit?“ vyčítal si, když, navíc, uvážil koho prdelku za několik vteřin bude mít na stole.

„...šišmaskote, jen aby ho nikdo neviděl...“ řekl poté nahlas.

„Neviděl! Jsem si jistá! No, aspoň nikdo ze zaměstnanců. Přivezl ho taxík. A navíc pečlivě se zamaskoval. Je to opravdu bezpečné. Čeká v čekárně,“ uklidnila ho sestra.

„Uf...“ vydechl s úlevou, vykroutil si prošedivělý knír až pod oční víčka, zhluboka se nadechl a bázlivě, rozechvělým hlasem špitl:

„Tak se mu tam opatrně mrknem. Co vy na to?“

Sestra souhlasně kývla hlavou a odešla uvést kuriózního, protekčního pacienta. Doktor mezitím zatáhl žaluzie na okně nabízejícím výhled do zahrady, které doposud mohlo zvrácenému nahodilému zvědavci poskytnout nevídanou podívanou. Posléze se pomaloučku, opatrně jako kvočna, která dává pozor, aby svým pařátem nepoškodila vajíčko s potomkem, s trpným výrazem v obličeji, doprovobeným povzdechem, posadil za stůl, urovnal si kravatu, uhladil sněhobílý plášť a pak s napětím očekával příchod muže, od něhož si tolik sliboval. Hned nato sestra otevřela dveře a do ordinace vstoupil plešatý, drobný, sotva padesátikilový mužík, upravující si kapuci na sportovní bundě. Plaše se rozhlížeje po místnosti, nesměle vykročil v ústrety lékařské kapacitě. Lékař se povzbudivě usmál, podal mu ruku a hned ho vyzval, aby vylezl na vyšetřovací stůl. Mužík uposlechl bez sebemenšího protestu.

Vyšetření proběhlo v naprosté tichosti. Na závěr kapacita promluvila:

„Bohudík, pane Bojko, neobjevil jsem nic znepokojivého. Jsou to jen obyčejné hemeroidy v raném stádiu. Takže, operace zatím není nutná. Nemějte obavy, snadno si s tím poradíme.“

Mužík se šťastně uculil, křepce jako veverka seskočil ze stolu a chvatně, ještě rozechvělý po zákroku, si vytáhl kalhoty na rozžhavený zadek. Kapacita ho mezitím instruovala, jak má postupovat dál, aby byla léčba úspěšná. Mužík ho už ale neposlouchal.

„No, a teď jste na řadě vy! Honem! Vylezte si na stůl!“ nekompromisně, s rozzářeným obličejem, v němž bylo snadno nalézt stopy pomstychtivosti, vyzval kapacitu. Lékařská veličina zrudla studem a vystrašeným rozechvělým hlasem odpověděla:

„Ano, jistě, jistě, pane Bojko! Tak...tak, jsme se přece domluvili po telefonu.“

Pak už mužík mohl započít, pro jeho práci nezbytný rituál: Přitáhl paty nohou k sobě, spojil

palce a ukazováčky rukou tak, aby vytvořil kruh, který měl zabránit unikání kosmické energie, přivřel víčka, mírně předklonil hlavu a zhluboka se nadechl. Po několika nádeších a výdeších upadl do hluboké meditace.

V průběhu transcendentální procedury se ostýchající, nervózní lékařská kapacita se značnými obtížemi vyšplhala na mužíkem uvolněné místo. Byla to pro ní nezvyklá pozice, proto ji vnímavá, pohotová sestra pomohla svléci kalhoty pod kolena a tím obnažit nejchoulostivější partie těla. Do šera ordinace zčistajasna zasvítily dvě baculaté polokoule, jejichž běloba svědčila, že snad ještě nikdy nepohlédly ke slunci.

„Tak, a nyní, ať nám bude Pánbůh nápomoceň,“ pronesl s patosem plně koncentrován Pan Bojko, věhlasný to psychotronik lokálního významu, když ukončil meditaci. Natáhl si na pravici gumovou rukavici, na ukazovák, prostředník a prsteník nanesl špetku gelu, zatnul zlosti zuby a pak neohroženě, vehementně vstrčil prsty hluboko do centra zářícího, vyzývavého ústí paně doktora.

„Óhhh...“ táhle se rozlehlo ordinaci z úst lékařské kapacity, která od jisté doby věřila spíše ve šarlatánské metody fušerů než ve fundované, profesionální zákroky svých kolegů z oboru z nimiž kdysi studovala.

„Pane doktore, bohudík neobjevil jsem nic, co by nás mělo znepokojoval, jsou to jenom oby...“ takřka slavnostně přednášel mužík po ukončení vyšetření. Oči mu při tom zářili štěstím, jakoby v paně doktorově útrokách našel zlatý poklad.

„A teď jste vyrovnání,“ řekla jizlivě, sotva slyšitelně sestřička, jen tak pro sebe a potají se ušklíbala. Vzápětí se pohnula směrem k oběti a v duchu hledala chlácholivá slova, jimiž jí bude muset, podobně jako stovkám pacientů při podobných zákrocích, vyžehlit pošramocenou ješitnost.

„Kontroly si navzájem provedeme za měsíc,“ řekl na odchodu mužík. Přehodil si přes hlavu kapuci, na oči nasadil tmavé brýle a už ho nebylo.

„Au, au,“ fňukala kapacita na stole nevnímajíc okolí. Ani kolegovi nezamávala na rozloučenou. Sestra ho chvíli hladila po vlasech a pak se dala do práce. Než se jí povedlo ustrojit ho a uchlácholit, za oknem již byla noc.

Český Těšín, květen 2005

SYTÝ HLADOVÉMU... ANEB SIBIŘ ZÁPADNÍMA OČIMA

Jak známo, v poslední době dochází na Západě k revizi tradičního pohledu na historii koloniálních výbojů. Začíná se uplatňovat (mnohdy ovšem nekriticky, až do opačného extrému) hledisko původních obyvatel, jimž nedobrovolná modernizace se železnou pravidelností přinášela víc škody než užitku. Po severoamerických Indiánech či australských Aborigincích došlo i na obyvatelstvo eurasijského severu. Kniha britské slavistky a publicistky Anny Reidové Šamanův plášť nese podtitul Dějiny domorodých národů Sibiře. Autorka vychází nejen z archivních dokumentů, ale také z vlastního terénního bádání – tyto pasáže připomínají spíše cestopis, napsaný s typickým anglickým suchým humorem. V centru zájmu je fenomén šamanismu, původního náboženství zdejších obyvatel; autorka s ironií popisuje západní šamany, což jsou většinou více než cokoli jiného zdatní byznysmeni, i poněkud rozpačité pokusy o renesanci dávných rituálů na současné Sibiři: „U hlavy každého hrobu stál dřevěný obelisk korunovaný pěticípou komunistickou hvězdou. Pod obeliskem leželo to, čeho si zemřelý cenil nejvíc: na hrobě hospodyně smaltovaný kastrol; na hrobě řidiče dveře od auta; na hrobě lodníka klika od startéru (...) Klinika, která má i reklamy v televizi, je zasvěcena vyučování, studiu a rozvoji šamanského náboženství ve společenském životě občanů. Vedle fotografií visel seznam se specializacemi zdejších odborníků: léčba nemocných ledvin, bolestí žaludku a zvuků v hlavě způsobených alkoholismem; očistné obřady, věštění budoucnosti z kamenů, morální povzbuzení při melancholii a bio-massaž.“

Objektivita Reidovou zrovna nezdobí; mnohdy se netají opovržením vůči všemu ruskému, kdežto domorodce hájí za všech okolností (averzi ruských usedlíků k nim lze celkem snadno vysvětlit tím, že k nomádkým národům má turista fascinovaný tanci a legendami poněkud jiný vztah než lidé, kteří s nimi musí trávit život pod jednou střechou). Když při svém putování narazí na jakoukoli odchylku od západního životního standardu, prohlásí ji s poněkud zarážející suverenitou za projev notorického ruského barbarství. Sama se tak až překvapivě podobá svým cestovatelským předchůdcům, kteří podle ní „letmá pozorování vyplňovali vatou, mišmašem starých pořekadel a rozbředlého zevšeobecňování“. Je zajímavé, že podobně paušální soudy o Židech, Něm-

cích či Romech jsou v médiích prakticky tabu, kdežto vůči Rusům (a snad ještě Arabům) jsou unfair zákroky dovoleny, ba často se stávají vstupenkou do společnosti puncovaných demokratů. Je velmi snadné posmívat se Rusům, že čtou autora tak předpotopního, jako je Džek Londn, bylo by ale zajímavé, co z moderní ruské literatury vlastně znají Britové a jestli třeba přepisy ruských jmen do angličtiny nepřipadají jejich nositelům také kuriózní. Reidová často vybírá jen ta fakta, která zapadají do jejího pojetí problematiky. Pro srovnání se nabízí kniha Tomáše Boukala Torava (vydal Dauphin roku 2003), jejíž autor poznal současnou situaci Čantů a Něnců přece jen poněkud důkladněji než Reidová, aniž by sdílel její všudypřítomný pesimismus.

Faktem je, že konfrontace národů žijících na úrovni doby kamenné s vojenskou a ekonomickou velmocí typu carského Ruska byla mnohdy katastrofální. Pouze Čukčové si díky své bojovnosti a odlehlosti svého území zachovali faktickou nezávislost. Epidemie zavlečených chorob, nucená změna životního stylu, krvavě potlačená povstání, to vše decimovalo původní sibiřské obyvatelstvo (které je mimochodem etnicky, kulturně i nábožensky rozmanitější, než tušíme; mezi kupříkladu Tuvinci a Aleuty je větší rozdíl, než mezi libovolnou dvojicí evropských národů). Neblaze proslulá proměna Sibiře v trestaneckou kolonii měla dvojsečný efekt: vedle kriminálků, terorizujících pokojné domorodce, přicházeli i opoziční intelektuálové, snažící se místní obyvatele pozvednout (zřejmě nejznámějším je Polák Wacław Sieroszewski). Jejich přístup byl ovšem ovlivněn osvíceneckým optimismem, který nedokázal pochopit, že není dost dobře možné na povel přeskočit tisíc let přirozeného národního vývoje. Když jeden z těchto nadšenců, Waldemar Bogoras, přesvědčoval ve dvacátých letech Čukče, aby si zvolili samosprávu, celkem logicky „odpověděli, že žádný výbor nepotřebují, protože nikdy žádný neměli, a i kdyby si ho zvolili, počet mrožů by tím stejně nestoupl“. Komunisté zde likvidovali tradiční elity stejně zběsile jako v evropském Rusku, ovšem s tím rozdílem, že pro etnika čítající pár tisíc lidí měla každá ztráta fatální důsledek. Naproti tomu propaganda líčící všestranný rozvoj Severu dosahovala mnohdy až absurdních rozměrů, když např. vysídlování domorodců ze strategicky exponovaného okolí Beringova průlivu za studené války bylo vysvětlováno ohledy na americké Eskymáky, kteří by mohli sousedům žijícím pod sovětskou vládou závidět jejich blaho-

byt. Pád Sovětského svazu pak přinesl ekonomický kolaps a hromadné vystěhovalectví; dalo se očekávat, že lidé, kteří byli systematicky připravováni o jakékoli možnosti samostatné obživy, se s kolapsem centrálně řízeného hospodářství sotva dokáží vyrovnat. Naproti tomu těžební společnosti mají v utilitárně kořistnické společnosti „nového Ruska“ zcela volnou ruku a devastace životního prostředí v oblastech s nerostným bohatstvím, jako Chanty-mansijský národní okruh nebo Sachalin, zoufalé postavení domorodců ještě prohlubuje (vzhledem k celkové zanedbanosti odlehlých oblastí Ruska informace, že v čukotském Bilibinu pracuje jaderná elektrárna, ke klidnému spánku zrovna nepřispívá). Emancipaci původních obyvatel Sibiře autorka přirovnává k českému nebo ukrajinskému obrození před sto lety: etničtí Rusové jsou však dosti početní a vlivní, vlastenečtí aktivisté zůstávají izolovaní od každodenními starostmi plně zaměstnaných voličů, místní satrapové vládnou pevnou rukou a ačkoli nacionalistickou kartu rádi používají k vydírání Kremlu, status quo jim vyhovuje, takže vytlačení Ruska ze Sibiře zůstává pouze zbožným přáním některých kruhů na Západě. Reidová čtivě popisuje, jak například současná oficiální burjatská kultura navzdory národoveckému nátěru kopíruje v až dojemných detailech metropoli s její imperiální okázalostí i kultivovaným elitářstvím.

České vydání Šamanova pláště se za originálem opozdilo o pouhé dva roky; to je zvláště cenné v případě etnografické literatury, již dosud nejsou čtenáři tak přesyceni jako beletrií. Pochvalu zaslouží i výprava knihy: nechybí mapa, obrazová příloha ani bohatý seznam literatury. Subjektivitu knihy však podtrhuje fakt, že autorka se zaměřuje téměř výhradně na oblasti, které sama procestovala. O těch ostatních pojednává jen okrajově a etnika tak důležitá, jako jsou Chakasové či Selkupové, nejsou zmíněna v celé knize ani jednou. Z tohoto důvodu by se dala doporučit zdrženlivost v nakládání s termínem „dějiny“ (i když ten v originálním názvu chybí, takže jde nejspíš o tvořivost českého nakladatele). Když přidáme určitou nejistotu překladatelky v reáliích i v přepisu ruských jmen, dojem z Šamanova pláště nelze označit jako jednoznačně pozitivní. Přesto jde o záslužný ediční počín, který zaplňuje mnohá bílá místa v našich znalostech novodobých dějin Ruska.

Anna Reidová: Šamanův plášť. Přeložila Daniela Feltová, BB Art, Praha 2004

Jakub Grombříř

